

რედაქცია

მელიამინოვის ქუჩაზე, არტემ ჩაიგებოლის სახლში.
საქალაქო-საბჭოების რედაქცია

გაზეთის ფასი
წელიწადში — 3 მანეთი
წელიწადში — 4 მანეთი

დროება

განცხადება

მიიღება ქართულს, რუსულს, სომხურს და უკრაინულს ენებზე.

განცხადების ფასი

დიდი ასრებით, ასოზე — 1 კაპ., ასო-მთავრულით, სტრიქონზე — 8 კაპ., ციკროთი, სტრიქ. — 5 კაპ. და პეტიტით — 4 კაპ.

მთვ საჭიროება მოითხოვს, რედაქცია გაასწავლებს და შეამოკლებს გამოგზავნილ სტატიებს.

„დროება“

მიიღება მთელი წელიწადში, — გაზეთის რედაქციაში (მელიამინოვის ქუჩაზე, ჩაიგებოლის სახლში) № 6; ფაქტზე ქალაქებში — „დროების“ აგენტებთან.

საქართველო

„დროებაში“ „დროებასა“ *)

მომიტევოს პატივცემულმა რედაქციამ და მკითხველმაც, თუ ამ ჩემს ნაწერს პირველი ნაწილი სრული არ იქნა; ამას წინდ ვსთქვი, რომ მრავალნი პირნი, რომელნიც ჩენს საზოგადოებაში ამ ქმამდი გაფანტულნი იყვნენ, ეხლა გროვდებიან ერთად და იძენენ ერთ გვარ დაწყობილებას-მეთქი, ამით იგინი აწესებენ ჩენს საზოგადოებაში ერთს პარტიას, რომელიც ადვილად განიჩევა „დროების“ მოთავეებთან-მეთქი.

მთუ კი მინდა თითოეულ მათგანზე მსჯელობა წარმოვსთქვა, მე უნდა მივაქციო ყურადღება მათს მოქმედებას და ჰაზრებს საზოგადო ინტერესის შესახებ.

მაგრამ პირველ წყების კაცებს ისე ცოტა უშრომნიათ ჯერ, ანდა იმისთანა გზით უმოქმედნიათ, რომ მათი სრული ცნობა ჩემგან შეუძლებელია. ამისათვის საკმაო არ არის რომ კაცი მათის მამულის წევრი იყოს; იგი უნდა იყოს ეგრეთვე იმ ქალაქის მცხოვრები, სადაც იგინი სახლობენ, იმას უნდა ედგას ფეხი იმ წოდებაში, სადაც მათ აქვთ ადგილი, მისი სიმდიდრეც შორს არ უნდა დასცილდეს ამ კაცების სიმდიდრეს.

მაშ წერავენ გამიწყობა, თუ მათზე ბევრს ვერას ვიტყვი. მოგახსენებ.

*) მთ. მაქ ზელამე დაირება აგვისოულა: გამოგვიზავნა „დროებაში“ დასაბუქლად „დროების“ საწინააღმდეგო სტატია. ჩვენც, ჩვენის მხრით, ვასრულებთ დაპირებას; ერთის სიტყვის-და-შეუცვლელად ვბეჭდებთ ამ სტატიას.
მთ. მაქაბელაძის ცოცხალ კალმისაგან უფრო მომეტებულს მოველოდით, უფრო მომეტებულს მოველოდით განსაკუთრებით გაზეთის საზოგადო მიმართულების შესახებ. მაგრამ რაც სთქვა, ისიც საინტერესოა, ისიც ღირსია მოლაპარაკებისა და ამის გამო სტატიის პასუხსა ანუ პასუხებს შემდგომ ნომერებში წაიკითხავთ.

ნებთ მხოლოდ იმას, თუ რა კარის მათი უმთავრესი ხასიათი, რომელიც მათ ცალკე ადგილს აძლევს ჩვენს საზოგადოებაში. თუ არც ესაა მათი მკვიდრი არ არის, რომ მათ საქართველოც სიკეთე ჰსურსთ. მათ რომ ავი ექნათ საქართველოსთვის, არ მიი ნახავს. მაგრამ არც ნამეტანი სიკეთე მინახავს მათგან. ამის დამაბრკოლებელი შემდეგი მათი ხასიათია: მათ ისე უნდათ ემსახურონ სიკეთეს, რომ სიფიქსი მხრითაც პატივის ცემაც კონდელსთ. შემდარობა ისე უნდა გადუვანონ, რომ ასიკრუვესთან უმეტაყება არ დასჭირდესთ. ნათელი ისე უნდა დაამყარონ, რომ სიბნელიც არაფერი წინააღმდეგობა არ გაუწიოსთ! როგორ საზიზღად არ გგჩვენებთ ეს მიმართულება, როცა წარმოიდგინთ, რომ მის მადლით ქვეყანას მოკეთე აკლდება? როგორ საზარელად არ გგჩვენებთ, როცა შეატყობთ, რომ მის მადლით ქვეყნის მტერს ხელის შემწყობი ემატება?

სულ სხვა გვარნი არიან „დროების“ კაცები. იგინი მტერს არ ერიდებიან. მასთან ბრძოლისთვის მუდამ მზად არიან. პრაფერში არ ძუნწობენ: ყოველიფერს შესწირვენ საქართველოს, ოღონდ მან კი ითხოვოს. მაგრამ, ვაი! რომ ამავს მხოლოდ „დროების“ პუკრები მეთებნიან. მხოლოდ შორიდგან რომ უყურებდი, მაშინ მჯეროდა ეს სიტყვები. მის მწერლებს მოქმედებას რომ დეაკვირდი, ცოტა უფრო ახლოს რომ შევხედე, მაშინ კი წინააღმდეგი ესტანი.

მის სიმაართლე კი უნდა ვსთქვა, რომ იგინი მტერის მხრით პატივცემას არ ეძებენ. მაგრამ რაც შეეხება მათის მეგობრის სამსახურს, მათის საყვარელ მამულის სიკეთეს, ამისთვის იგინი მაშინ ჰსციდილობენ და ჰშრომობენ, როცა გუნებაზე არიან, როცა ქეიფი ამის ნებას აძლევს მათ. ამის შედეგი მათი უნამყოფიერობაა საზოგადო საქმეში.

მაშ ამ მხრით ორივე პარტია ერთს სურათს წარმოგვიდგენს. მაგრამ განსხვავება იმაშია, რომ პირველის მოქმედება თავის პრინციპს ეთანხმება, და თუ ნამყოფი არა არის რა, მაშ პრინციპი ყოფილა უფარვისი. მეორეს ჰაზრები კი მართალინი არიან, და, თუ არც აქ არის რამე ნამყოფი, მაშ საქმე არ ეთანხმა ამ ჰაზრებსა. სწორედ ეს არის „დროების“ ეითარება: წაღმართი სიტყვა და უკუღმართი მოქმედება, ჰსჯაბს ვსთქვა გზა-დაბნეული მოქმედება.

მაგისინჯოთ იმ კაცების საქციელი, რომლებმაც დასტყვეს, რომ „დროებას“ სული ჩაუდგესო, და ამაში ჩვენ დაფრწუნდებით. ამათ შორის ყველა იცნობს იმ კაცს, რომელიც თავის თაობას სახელს აძლევს, რომელიც დღეს დაყენებს ენმეს თავის დროის ქვეშ და ხელს გააგდება. ყველა იცნობს ამ „დიქტატორს“, მაგრამ ვინ იცის — რამ დაუშვანურა მას ეს დიქტატორობა? რა არის მისი თვისება, რომელიც მას სხვების თავში აყენებს?

არ ვიცი თუ ეს უფლება მას მიანიჭა შემდეგნა მისმა ღირსებამ, მაგრამ ეს ღირსება კი ნამდელია: მათის მოძმებზე მას ის წარჩინება აქვს, რომ მას ერთის ნაკლებიფანებით სხვებზე მეტი აქვს. საზოგადო სიკეთისთვის მას არ შეუძლია ბრძოლა, თუ კი პირადი მოწინააღმდეგე არ ეყალა. როცა ნახავს, მაშინ მკვეთრული ბრძოლა მან და მისმა მკლავებმა იციან, ბაცხარებული და აღტაცებული წერა მან და მისმა კალამმა იცის.

მაგრამ, საუბედუროდ, კაცი ისე უყვარს, რომ კაცობრიობა ავიწყდება ამ გვარ ბრძოლაში! პირადი მოწინააღმდეგე ისე უყვარს, რომ თუ საზოგადოებას სხვა რამე ინტერესა აქვს, იმას სრულგზით აღარ ახსოვს! მთუ რომელიმე შურცელამდე ორი პუკარი დაწერა, გამოუდგება უკან და მკვეთრმეტყველობით თავს მოგვაბეზრებს. მთუ რომელიმე ლოდაბერიძემ ერთი ხელი აწია, „ახალ თაობის“ მოთავეყურებს გაგვიყრუებს ყვირილით. სახეს ნუ გამოაჩენთ და სახელს ნუ გამოაცხადებთ და ისე რაც გინდათ, ის წარმოასთქიეთ და ის სწერეთ — ეს კაცი თქვენ ხმას არ გაგცემსთ!

რამოდენიმე წლის წინდ ერთი უსახელო ავტორი უბედურს მოძვეალს უმზადებდა საქართველოს. მართალია, იმას ქართულს ენაზე არ დაუწერია, მაგრამ მისი ჰაზრები ქართველ მკითხველ საზოგადოებისაგან უცნობად არ დაჩიქნილან. ამიტომაც იყო, რომ „ქრებულში“ მისი ჰასუნი იყო. ამ ჰასუხის ავტორი ფილოლოგიის მხრით ჰსჯიდა თავის კითხვას. სად იყო მაშინ „ქრებულ-დროების“ ძვირფასი პუბლიცისტი? რად არაფერი ჰსთქვა? მა! სირცხვილი არ იქნებოდა მისთვის ქალღმერთან შეტაკება?! მაცი რომ არ გამოსულა საომრად?! ყველას ახსოვს ეგრეთვე, რომ შარშან აკაცი წერეთელი რამოდენიმე წერილში ეძახდა ჩვენს თანამემამულეებს, რომელნიც უცხოეთში ემეყარებოდნენ, რომ საქართველოში ჩამოდიხით, თუ თქვენი სწავლა შე-

სრულეთო და შრომა თუ გინდათ, აქ იშრომეთო. მოვლენა, რომელიც გამოიწვია ეს წერილები, ისე სამძიმო იყო, რომ საზოგადოების ყოველ წევრს, ყურადღება უნდა მიექცია. ღირსი იყო, რომ ჩენს მწერლობაში მანდ ბეჯითი მსჯელობა გამოთქმულიყო! რალა თქმა უნდა, რომ იმის ვალი იყო ამაზედ თავისი ჰაზრი გამოეთქვა, ვინც პუბლიცისტობას იჩემებს! უნდა ვთქვა, როგორ მიაჩნდა მას ეს მოვლენა: სასარგებლოა ჩენს საზოგადოებისთვის თუ არა? პირველს შემთხვევაში ამ მოვლენისთვის მას დახმარება უნდა ერჩია ჩვენ საზოგადოებისთვის, და მეორეში — მისის მოსპობის საშუალება.

მაგრამ პუბლიცისტს ყურებიც არ გაუპარტყუნებია ამ შემთხვევაში; როგორც ბევრი სხვა საზოგადო მოვლინებანი, ესეც შეუზინშენელად გაუშვა მან. მათის განსამართლებლად იგი ვერ გვეტყვის, რომ იმ დროს სავაჭრო საქმეები მოცალდებს არ მამდღევდნო. იმიტომ ვერ გვეტყვის, რომ ამ სავაჭრო საქმეებთან თურმე კიდევ ჰქონდა მას დრო, რომ დაეწერა „La presse de la decadence“.

სხვა ვინმე ვგებ სიხარულით დაიწყოს ამ წიგნზე ლაპარაკი; ვგებ ჰსთქვას, რომ ჩვენმა პუბლიცისტმა ქართველები გვასახელაო. მაგრამ მე სხვა მხრით ვუმზერ ამ საგანს. მე მაგონდება ავტორის ჰაზრები, რომელნიც მას უყვე გამოუთქვამს ქართულ მწერლობაში, და კიდევ ერთჯერ ვრწმუნდები, რომ ამ კაცის სიტყვა სხვა და საქმე სხვა.

მაგისინჯოთ „ქრებულ-დროების“ ქამი, როცა ესევე მწერალი ღალატდებდა, რომ ქართველმა კარგად უნდა გამოიჩიოხოს მეცნიერებაო, ყოველ მეცნიერებას არ უნდა მოკიდოს ხელი, მაგალითებრ „ქების“ შესასწავლად მან თავისი დრო არ უნდა დაკარგოსო. ამ ღალატების საზოგადო ჰაზრი ის იყო, რომ ჩვენ იმისთანა განსაკუთრებულ მდგომარეობაში ვართ, რომ ბევრი იმათგანი, რაც სხვისთვის მიუცილებელ საჭიროებას შედგენს, ჩვენთვის ის ნამეტანია.

ველზე ამბობდა, მისი სიტყვები მართალი არიან, მაგრამ საქმით კი უმტყუნა თავის სიტყვებსავე.

და თუ მეროპა ჰქონდა სახეში, მისი ჰაზრი ძლიერ შემტყუარო ყოფილა: მეროპას „ჭიების“ სპეციალისტები ისე ჰსჭირია, როგორც პუბლიცისტები. მაგრამ განა ქართველები ეჭვირებათ მასწავლებლებათ? მგონებ, არა. რომელიმე ევროპელი არ ეტყვის იმ ქართველს, რომელიც მეროპაში, მოსწავლეობას კი არა, მასწავლებლობას მოინდომებს, რომელი ევროპელი არ ეტყვის ამისთანა ქართველს: „ძმაო, შენს სახლში დაეტიე, ის ჰაჯობს. თუ რისმე გაკეთება გასურს და შეგიძლია, შენს ქვეყანაშიც ბევრი გაქვს გასაკეთებელი, თორემ აქ მხოლოდ გაკეთებულის გამკეთებლათ ვარგისარ. ამისთანა კაცი კი ჩვენ არ გვჭირიან.“

ამ პუბლიცისტის საქციელის თუმიც გამართლება არ შეიძლება, მაგრამ ახსნა კი ადვილია: ძალი მეროპაში იყო. შოველგან მეროპის ცხოვრებას ხედავდა, რომელიც სრულებით არ ჰგავს საქართველოს ცხოვრებას. მას არაფერი არ აგონებდა თავის მამულს, ახტა, დახტა და მართლა უცხო გახდა საქართველოსთვის, ვიდრე უცხოეთში იყო.

მაგიერში ამას ვერაფერის გზით ვერ ახსნიან: ბედნიერ გარემოების გამო მას უსარგებლია სხვა და სხვა ქვეყნების კეთილ თვისებებით: პეტერბურლის, შევიცარიის, საფრანგეთის და სხვ. და სხვ. მაგრამ დრომ მოაწია, როცა რომელიმე გარემოების მიზეზით, ნივთიერებითი თუ სხვასი, იმას რას დაესდევთ დრომ მოაწია-მეთქი, როცა პუბლიცისტი უნდა დაბრუნებულიყო საწყალობელ საქართველოში. როცა ჩავიდა საქართველოში, აკი არ ამადლის თავის მამულს? შენის სიყვარულისთვის დავტოვეო ამოდენი სხვა აღმტაცებელი საზოგადოებანიო!... რას იტყვი ამან?

თუ კიდევ გინდათ ნახოთ, სანამდინ მიიყვანს კაცს უსწორის საქმის მაინცა-და-მაინც გამართლების სურვილი, გაიხსენეთ „სალამი“, რომელიც მაცსამწუხაროდ, დაავიროვინა „დროების“ ათის წლის მოღვაწეობა.

მისი ერთი ნაწილი მე სრულებით ვერ გაშიგია. აეტარი ამბობს: ეს იყო, ის იყო, მაგრამ როგორც ეტყობა, არაფერი არ იყო. აქ აეტარმა გიჩვენა, რომ მას შეუძლიან დიდხანს ისე ილაპარაკოს, რომ მკითხველმა ერთი სიტყვა ვერ გაუგოს. მაგრამ ეს ხელოვნება ბოლომდე ვეღარ იხმარა: იმისთანა საგანი შეხვდა, რომელზედაც უნდა ცხადად ეთქვა ორიოდ სიტყვა, თუ მკითხველის ყურადღების დაკარგვა საშიშროა არ ჰსურდა. მაგიერში ნახეთ რა ჰაზრს იცავს ამჟამად! მკითხველს ეუბნება: შენ რა გინაღვლებოა: შენს სახლში ვიშრომებო, თუ სხვაგანო, ქართულზე ვწე-

რო, თუ უცხო ენაზეო, —ოღონდ შენ-კი გემსახურო, ოღონდ შენ-კი სარგებლობა მოგიტანო!

შედეგობაც იმაშია, ჩვენო პუბლიცისტი, რომ ვერც ემსახურებით და ვერც სარგებლობას მოუტანთ თქვენს მკითხველს, თქვენ რომ გინდათ იმ პირობით. ამისთვის საჭიროა, რადგანაც თქვენ მწერლის გზა ავირჩევით, საჭიროა, რომ მკითხველის „სახლში“ —როგორც თქვენ ამბობთ —და მისთვის გასაგებ ენაზე ილაპარაკოთ. შამისათ თქვენს მკითხველისათვის ყოველის სარგებლობის მოტანის ფიქრს უნდა გამოემშვიდობოთ, რასაკვირველია, თუ თქვენ „დროების“ მკითხველი გაქვსთ სახეში; წინააღმდეგ შემთხვევაში კაცი საჭიროთ არ ნახავს თქვენ ბაასი გაგიწიოსთ ამისთანა კითხვებზე.

მაგრამ ენაზეო —რა უთაყვებია ამ კაცს იმისთანა, რომლის ასრულებითათვის სულ ერთია, მისის სიტყვით, სადაც უნდა იშრომოს და როგორც უნდა იშრომოს.

უფლებების დაცვას ჰპირდება თავის მკითხველს. მაგრამ ამაზე წინედ საჭიროა, უფრო საჭიროა, რომ გაახსენოს —თუ მკითხველს რა უფლება აქვს, უჩვენოს —რომელი მხრითაა უფლებების მოსარჩლე, ასწავლოს —როგორ უნდა მოიხმაროს დაცული უფლება. მხოლოდ ამ პირობებთან აქვს უფლების დაცვას ნამდვილი მნიშვნელობა. შამისად მისი დაცვა დამცველის სარგებლობა იქნება და არა იმისი, ვისთვისაც ეს უფლება ეითომ უნდათ დაიცონ. აბა თქვით ეხლა ამ მოვალეობის ასრულება სად და რა გზით შეიძლება?

მერავითარი ისტორიული მაგალითი ცრუ ჰაზრს მართლად ვერ გახდის. ჩვენს პუბლიცისტსაც ტყუილად დაურჩა სამღეთო წერილიდგან მაგალითის მოყვანა:

იესო მარსტემ ჰსთქვაო, რომ ღმერთი ყოველგან და ყოველ ენაზე მიიღებს ლოცვასო, და მაშასადამე ქართველებისთვისაც სულ ერთი უნდა იყოსო, სადაც და რომელ ენაზედაც უნდა ვემსახუროო.

შეიძლება, ბოლო მაკვირვებლო, ამბობენ ჩვენში. რომ არავითარი კავშირი არ არის ამ სიტყვების პირველი და მეორე ნახევრის შორის, ძალიან მიკავშირება და ვერც დასკვნის გამოყენა როგორ შეიძლება? მინიმე რომ სხვის პრინციპს მიიღებს, მან ამ პრინციპის საფუძველიც უნდა მიითვისოს, ან სხვა იმისთანა საფუძველის დადგენა უნდა შეეძლოს, რომელიც პირველსავე სანდო იყოს. თუ მას არც ერთის და არც მეორის ქნა არ უნდა, მაშ მსჯელობას თავი უნდა დაანებოს. ღმერთი რატომ მიიღებს ყოველგან ლოცვას? მიტომ რომ ღმერთი ყოველგან არისო. რატომ შეიძლება ყოველ ენაზე ლოცვის თქმა? მიტომ რომ ღმერთი ყოველის მცოდნეაო.

მხლა ვთქვათ, სად არის ის, ვისაც პუბლიცისტი, თავის ჰაზრით, ემსახუ-

რება? მეყენის მართა ერთს კუთხეში. რა ენა გაეგება? მხოლოდ ერთი, და არასოდეს ერთი ენის მეტი მას არ ეცოდინება. ამასაც ნუ დაევიწყებთ, რომ ღმერთი ყოველის-შემძლებელია; ამიტომაც ამ შემთხვევაში „ლოცვაზე“ ლაპარაკობენ. მეორე შემთხვევაში კი კეთილ მოღვაწეს სუსტი და უბედური ადამიანი უდგას თელწ-ნ, რომელიც ხშირად თავის უცოდინარობის მიზეზით ჰსწავლობს, რომელიც სასოწარკვეთილების გამო უფრო იღუპება, რომელმაც არ იცის, თუ მისს წვალებას როდისმე ბოლო უნდა მოეღოს, ისიც თუ მისი შემსუბუქება შეიძლება. აქ სწორედ „სამსახურია“ სჭრო, სარგებლობის მოტანა და არა დიდება და სახელოვნება. აბა როგორ შეიძლება აქ სამსახური და სარგებლობის მოტანა, თუ რაც საჭიროა, იმ წამალს არ მოიტანთ? თუ უცოდინარს არ ასწავლით? თუ უნუგეშოს ნუგეშს არა სცემთ?

ამისთვის კი იქ უნდა დამყაროთ, სადაც გაჭირებული „საყვარელი“ არის, რომ ამ გზით თქვენ შეგძლოსთ ჰორის გაგება და მისთვის წამლის გამოხსენა. მანა ცხადი არ არის ამის შემდეგ, რომ იმ ენაზე უნდა ასწავლოთ მას წამლის მოხმარება, რომელზედაც გაგება შეუძლია?

„სალამის“ აეტარი მართა თავის მოქმედებით გვიჩვენებს, თუ რა განწყობილება უნდა იყოს სიტყვის და საქმის შორის.

მაგრამ აკი პოეტი არ გამოვიდა და არ დაიწყო ამაზე სჯა! იგი ამართლებს სხვებს და თავის თავსაც იმართლებს: ამბობს, რომ ჩვენ მხოლოდ უნდა ვილადადოთო და მოქმედება ჩვენი საქმე არ არისო. მაგალითათ მიწის მუშაკი მოჰყავს. მს ჰაზრი მან გამოთქვა ამ წლის იანვარში, თუ თებერვალში.

ძლიერ ცხადია პრინციპის უფარგისობაც და მაგალითის გამოუდგრობაც. ისე ცხადია, რომ აეტარმა სხვის შენიშვნას არ მოუტადა და თვითონ გაასწორა თავისი გამოთქმული ჰაზრი.

აი რას ამბობს იგი მკათათვეში: „ცარიელის ლაქლაქითა და აქეთ-იქით ხრიგინით რა გამოვა? ძაცს რომ მისი გაჭირება აუხსნა და უთხრა, რომ ასე არ უნდა იყოსო! —არ გეტყვისთ: —მგ ხომ მეც ვიცი უშენოთაცო, შენ ის მითხარი, თუ როგორ მოვიშორო ეს ჰირი და მომეხმარეო!“

როგორ ახსნიან ამას? ძაცი თხუთმეტი წელიწადი საზოგადო ასპარეზზე, თხუთმეტი წელიწადია, რაც მას საზოგადოების მოწინავეთ მიჩნია თავი, და ამ ბოლოს დროს მხოლოდ ექვსი თვის განმავლობაში ორი სრულებით ერთი მეორესათვის წინააღმდეგი ჰაზრი გამოსთქვა! ამოდენი ხანი სად იყო, რომ თავის მიმართულებაზე ჰაზრი ვერ შეიღვინა? მხლა რა ცელილება მოხდა, რომ ამ ვიწრო ხანში ამისთანა მთავრულ ჰაზრს ხან ასე გადასწყვეტს და ხან ისე?

ამის ახსნა და გაგება შეუძლებელია შემდეგის სახით: „შეიძლება“ აეტარს სმენია ის სამღურავი, რომ ის და მისი მოძმები მართა „ლაქლაქობენ“ და „ხრიგინობენ“. ადგა ამაზე და ამ გეარ მოქმედების გამართლება დაიწყო, და, რასაკვირველია, სიცრუე გამოუვიდა. მერმე კი პირდაპირ თეორიით დაიწყო, ისე რომ მისი საკუთარი მოქმედება სახეში არ ჰქონია; დაიწყო თეორიული სჯა, თუ როგორ უნდა იყოს, და გონება და სინილისმა კუშპარტება ურჩია. მსეც „დროების“ ნაკლულევა-ნება.

მრი წყების კაცებზე გამოესთქვი ჩემი ჰაზრი. თუ ან ერთი და ან მეორე ამ ჰაზრის შეცდომილებას დამიმტკიცებენ —რასაკვირველია საქმით —მაშინ ჩემის შეცდომილების აღვიარება არ დამეზარება, და მათი ქება არ შემრცხება.

მანამდე კი ჩემი ჰაზრი მართალი მგონია. მგონია ვერაფერ, რომ სხვებიც მოიპოვებინ იმისთანა პირები, რომელნიც ჩემის ჰაზრის არიან.

ამათ მინდა ეხლა ეუთხრა ჩემი ჰაზრი იმის შესახებ, თუ რა განწყობილება ჰსჯობს, რომ მათ დაიჭირონ უკვე დაღვნილ პარტიებთან.

ჩემის ჰაზრით, იგინი ამათ შტრებათ არ უნდა გაუხდნენ. და აი რატომ არა. არცერთი მათგანი ქვეყნის მტერი არ არის. მრჩევს თავის ქვეყნისთვის სიკეთე ჰსურს.

მაგრამ თავიანთი საზოგადოებრივი ხასიათი ისე გულაგდებულად შეუმუშავებიათ მათ და აწიცი ისე ცოტას ჰფიქრობენ ამ საგანზე, რომ მათი სურვილი ხშირად, ვიტყვი უმეტეს ნაწილად, სურვილათ ჰრჩება.

ამიტომაც არც ერთის და არც მეორეს პარტიაში არ უნდა შევიდეს კაცი; მხოლოდ, როცა რომელიმე პარტია ერთს რამე ქვეყნის სასარგებლო საგანს მოჰკიდებს ხელს, კაცმა მაშინ უნდა მოეხმაროს მას, მაშინ უნდა გაუწიოს უფელი.

მართალია, ეს იქნება „უღელში დაუნდობელად შედგომა“, ეგებ მეტიც, მაგრამ ვისი ბრალია? მათი, ვინც ჰფიქრობენ, რომ საზოგადოებრივ კითხვებზე საქმეა რამე ჰაზრის შედგენა და მისის სისრულეში მოყვანით თავს არ იწუხებენ, თითქო ქიმიის ან გეოლოგიის თეორიას ჰსჯიდნენ? თუ იმათი ბრალია, რომელთაც მართლსაყვარე აკმაყოფილებსთ? რომელნიც დარწმუნებულნი არიან, რომ უსაქმოდ სიტყვა არაფრათ არ ღირს, რომ კეთილ ჰაზრს კეთილი მოქმედება უნდა მოსდევდეს, რომ აღტაცებული სიტყვა საქმით უნდა იყოს დაგვირგვინებული?

ნდობა მოწყალებით არ იპოვება; კაცმა უნდა დაიმსახუროს. და მაშინ დაიმსახურებს, როცა საზოგადო სიკეთისთვის ყოველგან და ყოველთვის გამოაჩენს ერთგულებას, და არა მართა მაშინ, როცა თფილისური უქმი ლიბერალიზმა ერთ წამისთვის თავს მოაბეზრებს, არა მართა მაშინ, როცა მუთისის გართობა არ ჰყოფნის, ან როცა „უაღმატებულესობის“ იმედი ეკარგება!

პარტი, 3 სექტემ.

დღისი

ბასულ კვირას, ამ ენკენისტრის ნ.ს. პლექსანდრეს ბალში მერაქე „სახალხო სეირნობა“ იყო გამართული სლავიანების სასარგებლოდ. ღიძ ქალი ხალხი, ზურნა და პოლკის მუზიკა და მომღერლები, უფლებუნა სხვა და სხვა ნაირი და სხვა შექცევა... ჩვენ შევიტყუეთ, რომ ამ საღამოს წველებულ სლავიანების სასარგებლოდ, 1517 მანეთი მოუგროვეთ.

„მოსკოვის უწყებების“ მე-222 ნომერში დაბეჭდილია მენიღამ მიღებული დეპეშა, რომლიდანაც ვტყობულობთ, რომ „მსმალოს მთავრობის განკარგულებით, ძავეასიის სამხლავარზე ამ მოკლე ხანში ჩიდემეტი ათასი (17,000) კაცი ჯარი იგზავნება.“

ჩვენ შევიტყუეთ, რომ ქობულეთელი შეროფ-ბეგი ხომიაშვილი, რომელიც, როგორც ჩვენს გაზეთშია ცნობილი ამას წინათ გამოცხადებული, სტამბოლს გაგზავნეს თითქო რუსეთის თანაგრძობისათვის, ახლა ისევე უკანვე დაბრუნებულია და ქობულეთს მოვიდა. ალბად იმის ცხოვრებასა და მოქმედებაში საეჭვო ვერა უნახეთ რა.

მრთი რუსული გაზეთი („ბირჟის უწყება“), გვაცნობებს რომ უმაღლეს მთავრობას ჩრევა აქეს იმის თაობაზედ, რომ უმათერესს პროცენცი-ალურს ქალაქებში გაზეთებს ისევე შემსუბუქება და უფლება მიენიჭოს, რაც, 1865 წლის 6 აპრილის კანონის ძალით, სატახტო ქალაქების ბეჭდას მიენიჭა.

ზორაპნის უეზდის უფროსისთვის, უფ. მჭიმოვსკისთვის ვბეჭდავთ ამ წერილს, რომელიც ამ დღეებში მოგვივიდა ჩვენ იმის სამწყსო უეზდისად ერთის სარწმუნო პირისაგან: „ჩვენს უეზდში ამ უკანასკნელ დროს ერთობ გახშირდა თავზე დასხმა, ცარცვა, ჩხუბი, ცემე-ტყვა და სხვა უსიამოვნო შემთხვევები.“

„აგვისტოს შუა რიცხვებში, ერთმა სოფ. ილემის მცხოვრებმა გლეხმა ხეზე ჩამოიღრჩო თავი. სანამ მუთისილამ დოქტორი მობრძანდებოდა, საწყალი აყროლდა.“

„მრთიამნარივე შემთხვევა 30 აგვ. მოხდა სოფ. წვეას: გლეხს ცუდი ხასიათის ცოლი და ერთი ვაჟი ჰყვანდა. მს გლეხი ამას წინეთ დაბრუნებულიყო მართლიდამ, სადაც მუდამ დაიარება თურმე სამუშაოდ. ხხენებულ 30 აგვ. ეს კაცი ხანჯლით მოკლული ნახეს თავის სახლში. ამბობენ, რომ შვილმა მოჰკლაო; მეორე დღეს ეს შვილი კი მოვიდა უეზდის სასამართლოში და გამოაცხადა, რომ წუხელი ავაზაკები დაგვეცნენ და მამა ჩემი მოჰკლესო.“

„მ. ლენტორ შულიკიძის დაჭრობის თაობაზე გამოძიება ჯერ კიდევ არ გათავებულია; მაგრამ ჩხუბის თავი ესა და ამის მომხრეები (30 კაცამდინ) ყოფილან...“

ჩვენ მოგვივიდა მუთისილამ შემდეგი წერილი:

„მუთისში არის დარჩენილი ერთილა ფოჩტის სტანცია წასასვლელ-წამოსასვლელად; სადაც რკინის გზა არ მიდის. მაგრამ უნდა მოგახსენოთ; რომ ამ სტანციის ზედამხედველი დიდს უწყისობაში ჩადის. შაქტს მოგვიყვანთ:

„დაბა ხონი მუთისილამ 24 ვერსით არის მოშორებული. ამ დაბას და მუთისს შუა მშვენიერი შოსსეს გზა გაყვანილი; მაგრამ რად გვინდა? ჩვენი სტანციის უფროსი ვისაც თვითონ არ უნდა, აქედამ ხონს წასასვლელად ცხენებს არ აძლევს. ამბობს: ბრძანება არ არისო; ვისაც ხონს წასვლა სურს, სამტრედით უნდა მოიაროსო!“

„წარმოიდგინეთ: მუთისილამ უნდა ჩაეიდეს სარბევი (მუთ. რკ. გზის სტანციაზე), აქედამ სამტრედიაში უნდა წაეიდეს და სამტრედიაში უნდა დაბრუნდეს ისევე უკან ხონისაკენ! და ამნაირად 24 ვერსის მაგიერ 60 ვერსი უნდა გაიაროს! იანგარიშეთ, რამდენი უბრალო ხარჯი მოუეა მოგზაურს და რამდენს დროს უბრალოდ ჰკარგავს.“

„შესანიშნავია, რომ ხონის ფოჩტის სტანციის ზედამხედველი კითქმის ყოველის დაუბრკოლებლივ, აძლევს ცხენებს მუთისში წამსვლელთა. რითი უნდა აიხსნას ეს ამგვარი განკარგულება, რომ მუთისილამ ხონს წასვლა ფოჩტის ცხენებით არ შეიძლება და ხონილამ მუთისს კი არა? “

სამეგრელოდამ ერთი ახირებული ამბავი მივიღეთ:

სოფ. თეკლათის ეკლესიის მღვდელმა მეორე ამავე ეკლესიის მღვდელსა და მონაზანს უჩივლაო, რომ ეკლესიის ფულები მოიპარეთო! მორჩესპონდენტი გეწერს, რომ ეს საჩივარი ამ ჟამად ადგილობრივ ბლაღოჩინის სისორდას ხელშია და გამოძიება არის დანიშნულიო.

სომხურს გაზეთს „მშაკში“ იწერებინან ახალქალაქილამ, რომ მცირე აზაში და არზრუმში საშინელი მღვლეარება არის ქრისტიანებსა და მკჰმადიანთ შორისო; ამას წინათ არზრუმში ერთი სომხის ოჯახი სულ ამოსწყვიტეს მკჰმადიანებმაო.

ჩვენ შევიტყუეთ, რომ უფ. მ. ხე-ლაძის სტამბაში იბეჭდება ამაჟამად თ. მიხ. ბებუთოვისაგან ნათარგმნი იგავები პრილოვისა. მ. ბებუთოვს სულ 100 იგავმდის აქეს გადათარგმნილი. 30 იგავი ამავე მწერლისათ. რაფ. მრისთავს უთარგმნია და ამბობენ, ისიც თავის თარგმანს მალე ცალკე წიგნად გამოცემსო.

„მგოსანის“ აეტორმა უფ. დ. ბი-ვიშვილმა ახალი კრება გამოცა თავის ლექსებისა, სახელად „წალკოტი“, რომელიც სულ 16 ლექსისაგან შემდგება; ამავე „წალკოტში“ ჩართულია ერთი პოემა-ლექსი უფ. მ. დვანაძისა („საბრალო ნინო“).

წასულ ნომერში, ქალაქის სამღვდლოებისაგან სლავიანებისთვის შეწირულ ფულის სიაში შეცდომა მოგვივიდა: ებისკოპოსს პლექსანდრემ 500 მან. კი არა, 50 მანეთი შესწირა.

„დროების“ კორექტირება

სამურზაყანო, 25 აგვისტოს. ამათის წლის წინათ აქ ერთი ცრუმორწმუნოება გაერცელდა ხალხში, რომელმანც მთელი სამურზაყანო ააღვლევა; საუბედუროთ, ამ საძველმა ცრუმორწმუნოებამ ახლა კიდევ ამოჰყო თავი; საქმე აი რაში მდგომარეობს:

ჩემს აქ მყოფობაში, ამ აგვისტოს პირველი რიცხვებიდან, ხშირად ხდებოდა ყრილობა თითოეულს სოფლებში და, გაშლილი ცის ქვეშ, რალაჯზე ჰქონდათ გაცხარებული მოლაპარაკება; მაგრამ ვერას გზითვერ გავიგე, თუ რაზედ ლაპარაკობდნენ. მხლა კი გამოაშკარავეს თავიანთი რჩევა: როგორც ვკითხავ თუ არა თუნდ უკანასკნელ გლეხსა, მიპასუხებს: „მენცრები“ უნდა გამოიყვანოთო, ესე იგი ხალხში ურევი ეშმაკი კაციო, რომელიც ლუპავს საზოგადოებასო: ცოცხლათ კაცს გულს გამოსკამსო, ნამალავად ძროხებს წველსო, ღამით „ტაბაკელაში“ დადისო, უნაგერს შეადგამს მგელს და დაატარსო და რომ გათენდება, თავის ბინაში მოდის, ღლით იგრე დადის, როგორც მართალი პირიო, რომელსაც აღარ შეუძლიან ამ გვარი მოხდობაო. და ყველა ამის სინამდელიეში ისე დარწმუნებულია ხალხი, რომ, თუმცა მეც და სხვებმაც ბევრი ველაპარაკეთ და ვეჩიჩინეთ, რომ ეს შეცდომაა, მაგრამ ვერას გზით ვერ დაეჯერეთ.

შეუდგენიათ თხოვნები ყოველსოფელში მთავრობისათვის მისაცემად, თითოეულ კომლს მოუწერია ხელი, რომ მთავრობის ნებადართვით დადაღონ შემწიეული პირები.

ზამოსულა ორი ქალი სოფელ ბეყდიდან, რომელნიც ამტიციებენ, რომ ნამდელი ეშმაკები ისინი არიან, ვითომც ისინი უნდა შერებოდნენ სასწავლებს: ერთ კაცს გული გამოუქამეთო და მაგიერად ნაბადი ჩაუდევითო, ეს თუ ტყუელი იქნებო და იმ კაცსო ნაბადს ველარ ამოუღებთო, ჩვენ ჩამოგვახრჩეთო; კიდევ, ესენი ამტიციებენ თურმე, რომ შორიდან შეუძლიანთ ძროხა მოწველონ და მისი რძე პირიდან ამოსახან; შორიდან სახლებს გარდაეწეეთო და სხვა ამგვარებს ამტიციებენ თურმე.

სამურზაყანოში ეხლა ექამი არ არის საჭირო, მისთვის რომ ეს „მენცრები“ მიჰყავთ ყველა ავამყოფებთან. ამგვარივე შემთხვევა მოხდა რა თურმე წინეთაც. ზამოურჩევიანთ თათარი „მენცრად“, იმას გამოყავდა ეშმაკებად საწყალი უბრალო პირები, შემდეგ...

*) „ტაბაკელა“ არის მთის სახელი, რომელიც სძევს სამეგრელოში; აქაურების აზრით, ეს ეშმაკები — კაცები აქ დადიან ყოველ ღამეს.

ღვე გასდევია სასამართლო, ამჟამად თარს, მაგრამ გაქცეულა მათათრეულ შერე...

მთუ გამოიყვანეს ამგვარი „მენცრები“, უნდა გააცხედონ რკინის ნაჭერი, მინადან შუბლზე, და ვგრე უნდა დადაღონ, რადგან შემდეგ ველარ შესძლებენ ამ გვარს ენებასო. ძველ დროებში დადაღული ეხლაც არიან ცოცხალნი რამდენიმე.

როგორც ვაგიგე, აქაურები უნდა შერებოდნენ უფრო მისთვის, რომ უბრალოდ ეისმეს აღიჩინევენ, და საწყალი გლეხი ბევრ რამეს გარდინდის, რომ აღარ დანიშნონ „მენცრად“. ამ გარემოებაზე ახლა აქ ბევრი სჯა და ლაპარაკია და როგორც გათავდება და რა ბოლო მიეცემა ამ საქმეს, შეგატყობინებთ.

მ—ია

უსხო ქვეყნები

მომის ამბავი. მორიგებაზედაა ლაპარაკი; მაგრამ მსმალეთი ისეთს პირობებს თხოულობს რომლის შემსრულება სერბიას იათად არ დაუჯდება. პი, ეს პირობანი: სერბიის ციხეები მსმალოს ჯარი უნდა იყოს ჩაყენებული; 10,000 კაცის ჯარის მეტი არ უნდა ჰყავდეს სერბიას; სერბიის მთავარი სტამბოლში უნდა დაგვირგინდეს; რაც ამ ომში მსმალოს ხარჯი მოუვიდა, სერბიამ უნდა უზღოს და სხე.

მს პირობები არათუ სერბიას, ინგლისსა და მეროპის დანარჩენ სახელმწიფოებს ისე მიძიმედ ეჩვენათ, რომ არ თანხმდებიან და შემსუბუქებას თხოულობენ. რუსეთმა, მაგალითთად, გამოაცხადა, რომ ჯერ სანამ საბოლოოთ მორიგებაზე ჩამოგარდებოდეს ლაპარაკი, მსმალო უნდა დათანხმდესო, რომ ათი ღლით ბრძოლა შეაჩეროს და დროებითი მორიგება მოხდესო. მსმალო კი ამაზე არ თანხმდება; ამბობენ, ჯერ დელიგრადის აღება უნდაო, რადგან მერე უფრო თამამად შეუძლიან მორიგების დროს თავის დაჭერაო და იმის პირობებს უფრო მომეტებული ძალა ექნებაო.

ინგლისის მმართველობა ბოსნიისა და ჰერცეგოვინის აჯანყებულებს უჩივს, რომ თოფ-იარაღი დაჰყარონ, რადგან მსმალო დათანხმდა, რომ მორიგება მოხდესო.

— ბრძოლის ეელიდამ იწერებინან, რომ პლექსინაცსა და დელიგრადს შუა ოსმლოებმა რამდენჯერმე მოინდომეს ხილის გაკეთება მორავის მარჯვენა მხარზე გასასვლელად და დელიგრადის მისადგომად, მაგრამ ვერ მოახერხესო, ყოველთვის სერბიის არტილერიამ დაუშალაო.

— მრთს რუსულ გაზეთში იწერებინან, რომ რუსის სტამბოლელი ელჩილენერალი იგნატევი ამ ჟამად ლივადიაში (პირიში) არისო; აქორდღეს დაჰყოფსო და მერე ისევე სტამბოლს უნდა წაეიდეს, სადაც მორიგების თაობაზე მოლაპარაკებას უნდა დაესწროსო.

— მრთს რუსულ გაზეთში იწე-

